

3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/97c62e63-578c-49a5-aba9-3e38e16e5d52> (дата звернення: 12.07.2025 р.)
4. Булда А. А., Корецька А. С. Інтернаціоналізація правової освіти як важливий чинник удосконалення професійної підготовки правознавців. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 18 : Право*. 2017. Т. 32. С. 128–132.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу: Закон України від 24 квітня 2024 року № 3642–ІХ. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text> (дата звернення: 08.07.2025 р.)

Авдєєва Г.К.

кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РОБОТАХ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПАНОВА

Поняття «технологізація» є похідним від терміну «технологія» і означає системну оптимізацію трудових процесів [1]. Воно охоплює широкий спектр людської діяльності, сприяючи підвищенню ефективності, якості результатів та зниженню витрат. У сучасному контексті технологізація відображає інтеграцію передових технологічних рішень у різні сфери життя, включаючи автоматизацію, цифровізацію, модернізацію робочих процесів і впровадження інновацій. Таким чином, технологізація є невід’ємною складовою технічного прогресу та інноваційного розвитку суспільства і набуває особливого значення у сфері кримінального провадження. Вона не лише оптимізує робочі процеси у кримінальному провадженні, а й сприяє підвищенню ефективності, прозорості та справедливості правосуддя.

Як науковець у галузі кримінально-правових наук, я мала честь працювати та спілкуватися з видатним професором та академіком Миколою Івановичем Пановим й отримувати від нього неоціненну допомогу у вирішенні складних правових питань. Його роботи є джерелом глибоких знань, а його підхід до технологізації кримінального провадження - орієнтиром для науковців.

Микола Іванович підкреслював, що протидія злочинності тісно пов'язана з глибоким дослідженням правопорушень, їх суті та структури, що є обов'язковою умовою для розробки новітніх ефективних засобів протидії злочинності [2, с. 262]. Він неодноразово наголошував на тому, що боротьба правозастосовних органів має базуватися на наукових здобутках вчених-криміналістів та позитивному досвіді зарубіжного законодавства [3, с. 275]. Ці принципи є особливо актуальними в епоху цифрових технологій, які відіграють ключову роль у фіксації, накопиченні та аналізі інформації, яка може стати джерелами доказів.

Професори М.І. Панов і В.О. Коновалова слушно зауважували, що фотота відеозйомка є важливим засобом фіксації доказів, який сприяє об'єктивному відображенню загальної та слідової картини, що спостерігалася під час огляду місця події [4, с. 90]. Пошук і аналіз слідів та речових доказів допомагає встановити особу злочинця, потерпілого та обставини події, а також виявити сліди приховування злочину. За словами науковців, «слідову картину» утворюють саме обставини і сліди події злочину. Технології їх виявлення, аналізу та встановлення причинних зв'язків дають змогу побудувати картину події, сформулювати уявні або дійсні моделі злочину, механізм його вчинення. Дослідження таких слідів і речових доказів може вказати на особу злочинця, особу потерпілого та обставини події, виявити негативні обставини, сліди приховування злочину» [5, с. 189]. Доказова інформація може міститися в електронних записах, даних з комп'ютерів, мобільних пристроїв, соціальних мереж та баз даних. Це можуть бути відомості про злочини, комунікацію між підозрюваними, їхнє місцезнаходження, фінансові операції та ін.

Хоча використання нових технологій у кримінальному провадженні дозволяє його оптимізувати, це несе й певні ризики. Зокрема, на сьогодні рівень підготовки слідчих у роботі з програмно-технічними комплексами та складними програмними оболонками є низьким [6], що створює серйозну проблему, адже найменша некваліфікована дія може призвести до втрати важливої доказової інформації. М.І. Панов та В.О. Коновалова завжди наполягали на обов'язковому залученні до огляду предметів і слідів спеціаліста або консультанта, який надає допомогу в аналізі слідів та забезпечить повноцінне використання сучасних науково-технічних засобів [7, с. 93].

Професори М.І. Панов та В.О. Коновалова пропонують ефективну технологію, яка відновлює картину події «немов із мозаїчних фрагментів». Вчені, зокрема, пропонують алгоритм встановлення причинно-наслідкового зв'язку між доказами та діями осіб, які брали участь у злочині. Такий підхід «відновлює, немов із мозаїчних фрагментів, картину події. Якщо з цих позицій розглядати обставини події й об'єкти, пов'язані з подією злочину, можна побачити, що всі вони є наслідками певних причин. Аналіз таких наслідків і є підставою для уявного сходження до причини, що їх породила, а отже, й до встановлення шуканого» [7, с. 92].

Зважаючи на швидкий прогрес у галузі цифрових технологій і штучного інтелекту, який дозволяє оптимізувати робочі процеси у кримінальному провадженні, професор М.І. Панов усвідомлював і потенційні ризики. Вчений приділяв значну увагу питанням захисту прав людини, підкреслюючи, що пріоритетним завданням будь-якої сучасної держави є захист і охорона прав і свобод людини. М.І. Панов зазначав, що «кожна країна, яка взяла на себе обов'язок виконувати міжнародні конвенції з прав людини, повинна керуватися їхніми принципами і нормами у своєму внутрішньому законодавстві, створювати умови для здійснення і захисту прав і свобод кожної людини» [8, с. 5]. Науковець констатував, що в тексті Конституції України «права і свободи людини і громадянина закріплені у II розділі Конституції України і становлять майже третину від її змісту. Це свідчить про пріоритет цих норм серед інших

конституційних приписів, адже вони визначають місце людини в суспільстві, впливають на її правовий статус та міру юридичної свободи [8, с. 5]. Саме тому норми законодавства стосовно технологізації кримінального провадження мають забезпечувати реалізацію фундаментальних прав і свобод людини.

Наукові праці М.І. Панова охоплюють не лише технічні та правові аспекти технологізації кримінального провадження, а й моральні засади професійної діяльності співробітників правозастосовних органів. Вчений наголошував на тому, що кожна трудова діяльність базується на моральній системі суспільства, в лоні якої можуть обґрунтовуватися особливі моральні норми [9, с. 197]. Це підкреслює необхідність етичного підходу до впровадження нових технологій у кримінальне провадження.

Підсумовуючи наукові погляди професора М.І. Панова щодо використання різного роду технологій у кримінальному провадженні як інструменту для його оптимізації, можна стверджувати, що технологізація кримінального провадження - це не просто технічне оновлення, а глибока трансформація правозастосовної практики. Успіх такої трансформації залежить від системного наукового підходу, кваліфікації співробітників правозастосовних органів та, що найважливіше, дотримання моральних та етичних принципів, які слугують основою правової системи. Це дозволяє зробити правосуддя більш доступним, ефективним і сучасним та відповідає викликам цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. Технологізація. *Словник української мови у 20 томах*. 2010-2025 SLOVARonline. URL: <https://surl.li/bfcjrz>
2. Panov, M.I., Kharytonov, S.O., & Haltsova, V.V. (2021). Object of criminal offence: Modern interpretations. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(4). P.P. 262-269.
3. Панов М. І., Харитонов С. О., Панова С. В. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за крадіжку з проникненням у житло. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29, № 2, 2022. С. 275-291.
4. Панов М.І., Коновалова В.О. Організація огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов,

В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 89-90.

5. Панов М.І., Коновалова В.О. Розслідування вбивств / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 188-192.

6. Кіберзлочинність та електронні докази = Cybercrime and digital evidence: навч. посібник / [Б. М. Головкін, О. І. Денькович, В. В. Луцик, Д. М. Цехан] ; за ред. канд. юрид. наук, доц. Ольги Денькович, д-р права, проф. Габріеле Шмельцер. Електрон. вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 298 с.

7. Панов М.І., Коновалова В.О. Пізнавальна сутність огляду місця події / Настільна книга слідчого: [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. Київ.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 90-94.

8. Панов М.І. Вступ / Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи : навч. посіб. / І.О. Зінченко, О.О. Володіна ; за заг. ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2019. С. 5-9.

9. Панов М.І., Мороховська Н.С. Професійна етика та етика юриста / Етика ; навч. посіб. / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2004. С. 197-219.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(фото: Василь Білоус)*